2022 елның 22 апрелендә Габдулла Тукайның Казандагы әдәби музеенда Татарстан Фәннәр академиясенең Г. Ибраһимов исемендәге Тел, әдәбият һәм сәнгать институты белән берлектә «Габдулла Тукай хәзерге социомәдәни киңлектә» дигән темага түгәрәк өстәл оештырылды. Чарада галимнәр, язучылар, вакытлы матбугат вәкилләре катнашты. Түгәрәк өстәл кысаларында Милләтләр эшләре буенча федераль агентлык (ФАДН) оештырган «Ключевое слово» конкурсының «Иң яхшы фәнни проект» номинациясендәге лауреаты – Г. Ибраһимов исемендәге Тел, әдәбият һәм сәнгать институты тарафыннан әзерләнгән һәм нәшер ителгән «Габдулла Тукай тормышы һәм иҗаты хроникасына материаллар» дигән өч томлы басма тәкъдим ителде.

2022 елның 22 апреленнән 4 маена кадәр Татарстан Республикасы Фәннәр академиясе Г. Ибраһимов исемендәге Тел, әдәбият һәм сәнгать институтының Сәнгать белеме үзәге фәнни хезмәткәрләре – сәнгать фәннәре докторы Рауза Солтанова, сәнгать фәннәре кандидаты Людмила Шкляева Урал буе шәһәрләрендә һәм авылларында татар йортларын бизәүнең төбәк, милли һәм җирле үзенчәлекләрен өйрәнде. «Татар халкының милли үзтәңгәллеген саклау (2020–2024 еллар)» дәүләт программасы кысаларында үткәрелгән экспедиция маршруты Екатеринбург, Магнитогорск, Оренбург, Троицк, Уфа, Чиләбе шәһәрләрен, шулай ук Курган өлкәсен (Шадрин һәм Шатров районнары) үз эченә алды. Сәфәр барышында Милли-мәдәни мохтарият активистлары белән очрашулар узды, урындагы музейларның фәнни хезмәткәрләре, гамәли сәнгать осталары, рәссамнар белән элемтәләр урнаштырылды.

Моннан тыш, 2022 елның 14–20 маенда Пермь краена оештырылган экспедиция барышында татар йортларын бизәүнең төбәк, милли һәм җирле үзенчәлекләрен ачыклау буенча эш алып барылды. Пермьнең Туган якны өйрәнү музеенда, Пермь сәнгать галереясында булган татар декоратив-гамәли сәнгать коллекцияләре өйрәнелде, ук татар Милли-мәдәни мохтарият әгъзалары белән очрашулар үткәрелде.

2022 елның 25–26 апрелендә Татарстан Республикасы Фәннәр академиясендә татар әдәбияты классигы, галим, сәясәтче һәм җәмәгать эшлеклесе Галимҗан Ибраһимовның тууына 135 ел тулуга багышланган «Галимҗан Ибраһимов һәм XX–XXI гасырлар татар белеме» дигән темага Халыкара фәнни-гамәли семинар узды. Чарада түбәндәге мәсьәләләр буенча фикер алышу оештырылды: Г. Ибраһимовның иҗтимагый-сәяси, мәдәни, мәгърифәтчелек һәм оештыру эшчәнлеге; Г. Ибраһимовның әдәби иҗаты һәм фәнни хезмәтләренең төрки дөньядагы роле; Г. Ибраһимов хезмәтләрендә татар теле проблемалары һәм XX–XXI гасырларда татарларда тел белеме үсеше; XX гасырның беренче чирегендә милләтне формалаштыруда, татар җәмгыяте, мәдәнияте үсешендә җитәкче-лидерларның роле.

Семинар эшендә Казан, Уфа, Ижау, Якутск, Мәскәү һ.б. шәһәрләр, шулай ук Казакъстан,

Кыргызстан, Азәрбайҗан, Төркия галимнәре, академик структуралар, югары уку йортлары, иҗат интеллигенциясе вәкилләре, «Казан утлары» журналының 100 еллыгына багышланган чаралар кысаларында Татарстанга килгән кунаклар катнашты.

Махсус оештырылган күргәзмәдә соңгы елларда Г. Ибраһимов исемендәге Тел, әдәбият һәм сәнгать институты тарафыннан нәшер ителгән китаплар, фәнни хезмәтләр, шул исәптән Галимҗан Ибраһимов әсәрләренең 15 томлы яңа басмасы тәкъдим ителде. Институтның әдәбият белеме бүлеге мөдире, филология фәннәре докторы Әлфәт Закирҗанов чарада катнашучыларны яңа басманың авторлар коллективы белән таныштырды, хезмәтнең әчтәлеге, үзенчәлекләре турында сөйләде.

2022 елның 26 апрелендә, татар халкының бөек шагыйре Габдулла Тукайның туган көнендә, мәркәзебез Казанда Татарстан Республикасының Габдулла Тукай исемендәге Дәүләт премиясе лауреатлары игълан ителде. Г. Тукай бүләгенә быел түбәндәге шәхесләр лаек дип табылды: язучы Ләбиб Лерон – «Җил көймәсе» (Мәгариф, 2009), «Әкиятче малай» (Татарстан китап нәшрияты, 2016) китаплары өчен; рәссам Анатолий Егоров – «Над Казанью луна» гобеленнар циклы өчен.

Лауреатларга премияне Муса Җәлил исемендәге Татар дәүләт опера һәм балет театрында үткәрелгән тантаналы чарада Татарстан Республикасы Президенты Рөстәм Миңнеханов тапшырды.

2022 елның 21 маенда Болгар шәһәрендә Идел буе Болгар дәүләтендә ислам динен кабул итүгә 1100 ел тулу уңаеннан Изге Болгар җыены узды. Чарада Россия Федерациясенең Ислам хезмәттәшлеге оешмасы каршындагы махсус вәкиле Рамазан Абдулатипов, Россия Президенты администрациясенең Эчке сәясәт идарәсе башлыгы Анатолий Вылегжанин, Россия Федерациясе Мәдәният министры урынбасары, Федераль оештыру комитетының җаваплы сәркатибе Ольга Ярилова, Татарстан Республикасы Президенты Рөстәм Миңнеханов, Татарстан Республикасы Дәүләт Киңәшчесе Минтимер Шәймиев, Татарстан Республикасы Премьер-министры Алексей Песошин, Татарстан Республикасы вице-премьеры, Бөтендөнья татар конгрессы «Милли Шура»сы рәисе Васил Шәйхеразыев, Татарстан мөфтие Камил хәзрәт Сәмигуллин, Россия мөфтиләре, төрле төбәк дини оешма җитәкчеләре һ.б. катнашты. Гомумән алганда, чарага 20 меңнән артык кеше килде.

Идел буе Болгар дәүләтендә ислам динен кабул итүнең 1100 еллыгын бәйрәм итү чарасы көрәш буенча Дөнья кубогына ярышлар, концерт программасы белән дәвам итте – «Илаһи моң» рухи мирас әсәрләрен башкаручыларның төбәкара конкурсы лауреатлары һәм республиканың әйдәп баручы иҗат коллективлары, танылган рухи музыка башкаручылар чыгыш ясады, Татарстан мөфтияте махсус күргәзмә оештырды.

2022 елның 30 мае – 10 июнендә Татарстан Республикасы Фәннәр академиясе Г. Ибраһимов исемендәге Тел, әдәбият һәм сәнгать институты галимнәре тарафыннан Чувашия Республикасы

территориясендә татарлар күпләп яшәгән Батыр, Комсомол һәм Шомыршы районнарына комплекслы фәнни экспедиция оештырылды. Филология фәннәре кандидаты, халык иҗаты бүлеге мөдире Илмир Ямалтдинов җитәкчелегендә галимнәр төркеме Озын Куак, Шыгырдан, Кызыл Камыш, Кызыл Чишмә, Яңа Чепкас, Татар Согыты, Татар Тимәше, Кече Шыгырдан, Кыр Бикшиге, Имәнкисәге (Батыр районы), Тукай, Урмай, Чичкан, Татар Шырты (Шырт), Әлебаш, Татар Юашкасы, Каенлык, Әхмәт (Комсомол районы), Өч Балтай, Байтирәк, Әсән (Шомыршы районы) авылларында эш алып барды. Кыр тикшеренүләре барышында галимнәр биредә көн күрүче татарларның милли-мәдәни мирасын өйрәнделәр, халык авыз иҗаты, аларның теле, сәнгате, музыкасы, археографиясе, эпиграфикасы, шулай ук традицион мәдәнияте буенча бай материал тупладылар.

2022 елның 31 маенда Татарстан Республикасы Фәннәр академиясендә Идел буе Болгар дәүләтендә рәсми рәвештә ислам динен кабул итүнең 1100 еллыгына багышланган чаралар кысаларында Г. Ибраһимов исемендәге Тел, әдәбият һәм сәнгать институты тарафыннан әзерләнгән яңа китаплар тәкъдим ителде. Институт директоры, филология фәннәре докторы Ким Миңнуллин халкыбызның мәдәнияте һәм сәнгате, авыз иҗаты, язма әдәбияты нигезләре формалашуның турыдан-туры Идел буе Болгар дәүләте, шунда яшәгән ата-бабаларыбызның рухи мирасы белән бәйлелеген билгеләп үтте, кабер ташлары Болгар чорларыннан ук килүче язма истәлекләрнең берсе булуын, аларны өйрәнүнең татар халкының мәдәни тәңгәллеге турындагы күзаллауларны киңәйтергә мөмкинлек бирүен ассызыклады.

Чарада ике яңа басма тәкъдим ителде: «Татар эпиграфик традициясе. XIII–XIV гасырлар болгар эпиграфик ядкярләре» (Татарская эпиграфическая традиция. Т. 1: Булгарские эпиграфические памятники XIII–XIV вв. Кн. 1. / Авт.-сост.: Гумеров И.Г., Ахунов А.М., Усманов В.М. Казань: ИЯЛИ им. Г. Ибрагимова, 2021. 160 с.; Татарская эпиграфическая традиция. Т. 1: Булгарские эпиграфические памятники XIII–XIV вв. Кн. 2. / Авт.-сост.: Гумеров И.Г., Ахунов А.М., Усманов В.М. Казань: ИЯЛИ им. Г. Ибрагимова, 2021. 160 с.) һәм «Идел буе Болгар дәүләте язма истәлекләре» (Духовное наследие: поиски и открытия. Письменные памятники Волжской Булгарии = Рухи мирас: эзләнүләр һәм табышлар. Идел буе Болгар дәүләте язма истәлекләре / редкол.: И.Г. Гумеров (рук. проект., ответ. ред.), Г.М. Давлетшин, А.М. Ахунов; сост.: Н.Г. Гараева, Л.Ш. Гарипова. Казань: ИЯЛИ, 2022. Вып. 12. 300 с.).

Татарстан Республикасы Фәннәр академиясе, фәнни оешмалар, вакытлы матбугат вәкилләре һ.б. катнашында узган түгәрәк өстәлдә татар халкының рухи мирасын саклау мәсьәләләре турында сүз барды. Татарстан Фәннәр академиясе вице-президенты, филология фәннәре докторы Дания Заһидуллина галимнәр тарафыннан бу юнәлештә алып барылган эшнең мөһимлеген һәм аны алга таба да дәвам итү зарурлыгын ассызыклады.

2022 елның 31 маенда Казан (Идел буе) федераль университе-

тының Филология һәм мәдәниятара багланышлар институтында Казакъстан Республикасының Казан шәһәрендәге консуллыгы, Абай исемендәге Казакъ милли педагогика университеты белән берлектә казакъ халкының олы остазы Әхмәт Байтурсынулының тууына 150 ел тулу уңаеннан конференция үткәрелде.

2022 елның 15 июнендә Г. Тукайның Казандагы әдәби музееның күргәзмәләр залында Татарстан Республикасының халык рәссамы Мөдәрис Минһаҗевның «Төсләрдә милли хисләр» дип аталган күргәзмәсе ачылды. Әлеге күргәзмә Татарстанның атказанган сәнгать эшлеклесе, халык рәссамы Мөдәрис Минһаҗевның ярты гасырлык иҗади эшчәнлегенә багышланган. Рәссамның үз халкына, аның тарихына ихтирамы, милли традицияләргә тугрылыгы чагылыш тапкан күргәзмә тамашачылар хозурына тәкъдим ителде. Мөдәрис Минһаҗев – Россия гуманитар фәннәре академиясенең шәрәфле академигы, Шамил Бикчурин исемендәге премия лауреаты, алты йөздән артык эше Татарстанда, Мәскәү, Санкт-Петербург, Бакчасарай, Симферополь һ.б. шәһәрләрдә күрсәтелгән.

2022 елның 16 июнендә Казакъстанның Актау шәһәрендә Әхмәт Ясәви исемендәге Халыкара казакъ-төрек университетында төрки халыклар мифологиясе өлкәсендә зур хезмәтләр авторы Серикбол Кондыбайга багышланган «Серикбол Кондыбай һәм төрки мифология» дип аталган III халыкара фәнни-теоретик конференция узды. Халыкара конференция эшендә Татарстан Республикасы Фәннәр академиясе Г. Ибраһимов исемендәге Тел, әдәбият һәм сәнгать институтыннан Институтның баш фәнни хезмәткәре, филология фәннәре докторы Лилия Мөхәммәтҗанова катнашты, галимә «Төрки мифологиягә караган язма чыганаклар һәм аларның халык тарихын торгызудагы әһәмияте» дигән темага онлайн-доклад белән чыгыш ясады.

2022 елның 16 июнендә «Интертат» электрон газетасының 20 еллыгы уңаеннан «Шагыйрьләр урамы» дип аталган яңа рухтагы шигъри җыен үткәрелде. Татарстан Республикасы Милли китапханәсенә Шигърият бәйрәменә төрле буын татар шагыйрьләре җыелды.

Шигърият бәйрәме Милли китапханә һәм Язучылар берлеге белән берлектә оештырылды. Кичәдә Равил Фәйзуллин, Рәдиф Гаташ, Разил Вәлиев, Ренат Харис, Марсель Галиев, Зиннур Мансуров, Газинур Морат, Ләбиб Лерон, Илсөяр Иксанова, Рәмис Аймәт, Гөлүсә Батталова, Луиза Янсуар, Йолдыз Миңнуллина, Лилия Гыйбадуллина, Рүзәл Мөхәммәтшин, Резеда Гобәева, Рифат Сәлах, Эльвира Һадиева, Булат Ибраһим, Фәнил Гыйләҗев, Ләйлә Хәбибуллина, Гүзәл Закирова, Миләүшә Гафурова һ.б. катнашты.

2022 елның 17 июнендә Казакъстан Республикасында Уральскиның Дуслык Йортында «Габдулла Тукай: тормышы һәм иҗаты» дип исемләнгән өч томлы басманы тәкъдим итү чарасы оештырылды. Татарстан Фәннәр академиясе Г. Ибраһимов исемендәге Тел, әдәбият һәм сәнгать институтының галим-тикшеренүчеләре

Марсель Ибраһимов һәм Әнисә Алиева әлеге уникаль хезмәтне эшләү үзенчәлекләре турында сөйләде. Хезмәтнең беренче томы тулысы белән Тукайның иҗади туган ягы Уральскида (Җаекта) үткәргән тормышына багышланган.

2022 елның 17–18 июнендә Ульяновск шәһәрендә XXII федераль Сабан туе оештырылды. Татар халкының төп милли бәйрәменә Россиянең төрле төбәкләреннән кунаклар җыелды. Ульяновск шәһәре ипподромында ат чабышлары узды, ә кичен сәнгать осталары концерт куйды. XXII Федераль Сабан туенда 40 меңнән артык кеше катнашты.

2022 елның 20–22 июнендә Казан шәһәрендә, Татарстан Республикасы, Милләтләр эшләре буенча Федераль агентлыкның финанс ярдәме белән «Күпмилләтле дәүләт шартларында туган телләрне саклау һәм үстерү: тел сәясәте, проблемалар һәм перспективалар» төбәкара фәнни-гамәли конференциясе узды. Чараны ЮНЕСКО «Информация для всех» Программасының Россия комитеты, Төбәкара китапханә хезмәттәшлеге үзәге, Татарстан Республикасы Мәгариф һәм фән министрлыгы, Татарстан Республикасы Мәдәният министрлыгы, Татарстан Республикасы Фәннәр академиясе Ш. Мәрҗани исемендәге Тарих институты, Татарстан Республикасы Фәннәр академиясе Гамәли семиотика институты, Татарстан Халыклар дуслыгы йорты оештырды.

Конференциядә Татарстан Республикасыннан һәм Россиянең башка төбәкләреннән әйдәп баручы экспертлар, галимнәр, халыкара һәм Россия тел сәясәте өлкәсендәге белгечләр катнашты.

2022 елның 22–25 июнендә Саха (Якутия) Республикасында Татарстан көннәре узды. Аның барышында Якутия халкын һәм кунакларны республика мәдәнияте, гореф-гадәтләре һәм йолалары белән таныштыру өчен киң программа тәкъдим ителде. Мәдәни программа Татарстан киносы көннәре белән ачылып китте. Татарстан Язучылар берлеге тарафыннан Саха (Якутия) әдипләре белән хезмәттәшлекне ныгытуга юнәлтелгән чаралар комплексы тәкъдим ителде, Татарстан театрлары һәм сәнгать әһелләре үзләренең тамашаларын күрсәтте. Мәгариф, мәдәният һ.б. өлкәләрдә төрле оешмалар белән хезмәттәшлек турында килешүләр төзелде.

2022 елның 27–29 июнендә Казан шәһәрендә татар теле һәм әдәбияты укытучыларының VIII Бөтенроссия съезды үткәрелде. Чараның төп оештыручысы – Татарстан Республикасы Мәгариф һәм фән министрлыгы. Съездда Россиянең төрле төбәкләреннән 400 гә якын вәкил катнашты. Алар арасында мәгариф бүлекләре вәкилләре, милли мәгариф өчен җаваплы методистлар, татар телендә белем бирүче мәгариф оешмалары директорлары, милли-мәдәни автономия вәкилләре, Россия субъектларындагы Татарстан Республикасы вәкиллекләре һәм Бөтендөнья татар конгрессы бүлекләре вәкилләре бар иде. Өч көн дәвамында мөгаллимнәр өчен төрле юнәлештәге күргәзмәләр, экскурсияләр, мастер-класслар һәм тренинглар оештырылды. Панель дискуссияләрдә алдынгы

педагогик эшчәнлек тәкъдим ителде.

Съездның пленар утырышы 29 июньдә «Сәйдәш» мәдәният үзәгендә Татарстан Республикасы Президенты Р.Н. Миңнеханов катнашында узды.

2022 елның 27 июненнән 8 июленә кадәр Татарстан Республикасы Фәннәр академиясе Г. Ибраһимов исемендәге Тел, әдәбият һәм сәнгать институты Пенза өлкәсенең Каменка, Белински, Пачелма, Вадински, Спасск районнарындагы татар торак пунктларына комплекслы экспедиция оештырды. Аның максаты – татар халкының рухи һәм язма мирасы, матди һәм традицион музыкаль мәдәнияте, сәнгате буенча материаллар җыю һәм өйрәнү. Экспедиция составында халык иҗаты, лингвистика, этномузыкология, халык һөнәрчелеге һәм кәсепләре, археография һәм эпиграфика буенча галимнәр эшләде. Пенза өлкәсендә татарлар яши торган торак пунктларның күп булуын исәпкә алып, бу төбәккә Институт тарафыннан инде өченче экспедиция оештырыла. 2019 елда галимнәр Неверкина, Күзнәй, Сосновоборск районнарында эшләсә, 2021 елда Лопатино, Шемышейка, Городишче, Исса, Лунино районнарында кыр тикшеренүләре алып барган иде.